

Качині мандри

Ернест Сетон-Томпсон

I

Зеленокрила качка Чирянка звила собі гніздечко в осоці біля одного з ставочків, яких було багато на трав'янистих сонячних схилах гори Райдінг.

Метис, що проїжджав тут на риплячому, запряженому волами возі, бачив звичайнісіньке озерце, облямоване високою травою, за ним смугу верболозу і стару тополю. А для маленької чирянки та її сусідів, дятлів із старої тополі, цей ставок був цілим царством, справжнісіньким раєм, бо він був для них домівкою.

Вже наближався до кінця квітучий "Місяць кохання", надходив "Місяць материнства", що так багато обіцяв кожній родині. Ось-ось мали з'явитися на світ маленькі дятли. І десять яєчок чирянки, десять її безцінних скарбів, вже перестали здаватися просто собі гарненькими штучками: у кожному з них прокидалася особистість, тепла, чутлива, пульсуюча, що заявляла про себе мало не вголос.

Маленька чирянка втратила свою пару ще напровесні. В усякому випадку, її друг щез безслідно, а що качиних ворогів тут водилося сила-силенна, то його можна було вважати мертвим. Але всі її думки були тепер про гніздо і про те, як висидіти пташенят.

До кінця червня вона сиділа на яєчках дні й ночі, залишаючи їх лише вряди-годи на кілька хвилин, щоб пошукати поживи, а на той час дбайливо закривала гніздо штучною "квочкою", зробленою з пуху, який вона навискубувала з власних грудей.

Одного ранку, коли чирянка вилетіла з гнізда, залишивши замість себе "квочку", до неї з верболозу долинуло зловісне потріскування галузок. Проте вона розсудливо полетіла далі. Коли вона повернулась, її сусіда-дятел все ще подавав сигнал тривоги, а біля її гнізда були свіжі сліди людини. "Квочка" була зрушена з місця, але дивне диво, всі яєчка лежали неушкоджені.

Певна річ, ворога, хоч він був і близько, завели в оману її хитрощі. З плином часу і з наближенням кінця її великої справи маленька Зеленокрилка відчувала, як зростає в її серці материнська любов до цих десяти маленьких полонеників, що їх вона мала визволити своєю відданістю. Вона відчувала, що це вже не просто яєчка, й іноді розмовляла з ними стихшим хрипкуватим голосом, і вони, здавалось, відповідали їй зсередини тоненьким попискуванням або, можливо, звуками, для яких немає назви в людській мові, бо вони занадто витончені для людського вуха. Отже, нічого дивного в тому, що коли пташенята вилупилися, то вже знали більшість із тієї невеликої кількості слів, котрі складають мову чирків.

Минуло вже багато небезпек, які повсякчас загрожують матері й пташенятам, але натомість прийшла нова. Весняна пора змінилася посухою. Дощу не було вже давно-давно, а коли наблизився знаменний день, мати з тривогою побачила, що ставок мілішає, швидко мілішає.

Він уже був облямований широкою смугою сухого намулу, і, якщо найближчим

часом не випадуть дощі, з перших своїх кроків малятам доведеться піти в далеку небезпечну подорож.

Прискорити висиджування було так же неможливо, як прикликати дощ. І зрештою її побоювання справдилися: ставок таки висох, і останні кілька днів вона сиділа в гнізді перед площиною, вкритою мулом.

Нарешті вони всі вилупились. Маленькі порцелянові гробнички ламались одна по одній, звільняючи щоразу маленьке чирятко: десять маленьких м'ячиків крапчастого пуху, десять маленьких подушечок із жовтого плюшу, десять маленьких золотих капшучків з оченятами— коштовними камінцями, що в них ряхтіла іскра життя.

Але доля була така сувора. Дістатись до ставка — це було тепер питання життя і смерті. О, чому сонце не дало пташенятам трьох днів, щоб вони звільна поплавали й набралися сил перед початком цієї страшної суходільної подорожі? Мати мусила збороти цю трудність, і збороти її зараз або втратити їх усіх.

Каченята могли не їсти кілька годин потому, як вилупилися, їхні тільця ще живилися запасами недавно залишеної оселі. Але тільки-но цей запас буде вичерпаний, вони захочуть їсти. Найближчий ставок був за півмилі звідси. Тож постало питання: чи витримають малята так довго? Чи зможуть вони уникнути незліченних небезпек дороги? Бо кожен гончак, сокіл, яструб, лисиця, ласка, койот, ховрашок, бурундук чи змія вважає їх своєю законною здобиччю.

Все це мати відчувала інстинктивно, хоч і не вміла висловити свою думку словами. І відразу ж потому, як вони зігрілися й ожили, вона повела їх у траву. Як же вони тупцяли, і попискували, і перекидались, намагаючись продертись між стеблинками трави, що, ніби зарості бамбука, перетинали їм шлях! Мати мусила слідкувати за всіма десятима одним оком, а другим оком— за цілим світом, бо ні у неї, ні у них не було жодного друга окрім самих себе. Незліченні живі істоти навколо були або вороги їм, або байдужі спостерігачі.

II

Після довгої мандрівки крізь трав'яні нетрі вони вибралися на берег і сіли там перепочити. Один малюк, який дорогою докладав усіх сил, щоб не відстати від інших, так ослаб, що, здавалося, він не подужає дістатися до тієї далекої країни щастя, до ставка.

Коли вони відпочили, мати тихо, лагідно крякнула, що, певна річ, означало: "Ходімо, діти",— і вони рушили далі, продираючись крізь траву, і кожен із них попискував тихенько, якщо йому щастило подолати чергову перепону, або пищав жалібно, якщо заплутувався в заростях.

Нарешті вони вийшли на голе пустище. Йти їм тепер було легко, але тут їх міг угледіти яструб. Мати довго відпочивала на краю заростей і обдивилась геть усе небо перед тим, як вийти на пустище. Потім, переконавшись, що все гаразд, вона повела свою маленьку армію на штурм цієї величезної пустелі майже в сотню ярдів.

Малюки жваво подалися слідом за нею, їхні хвостики були підняті, а маленькі крильця стирчали, як ручки.

Качка намагалася перейти пустище за одним разом, без відпочинку. Але скоро побачила, що це неможливо. Найсильніший з її малят ішов так же швидко, як і вона, але інші тягнулись хто як міг. Качина родина простувала тепер ланцюжком, що розтягнувся більше ніж на двадцять футів, а найслабший малюк ще й відставав од них усіх на десять футів.

Небезпечної стоянки на пустищі тепер не можна було уникнути. Задихані писклята підступили до матері, і вона, стривожена, уклалася поряд із ними й лежала, аж поки вони були в змозі йти далі. Тоді вона знову повела їх, лагідно покрякуючи: "Тримайтеся, любі!"

До ставка залишалася ще більша половина дороги, а каченята вже геть потомилися. Родина знову розтягнулася в ланцюжок з найслабшим малюком у кінці його, коли несподівано з'явився велетенський болотяний яструб, що мчав просто над землею.

— Додолу! — стиха гукнула мати Зеленокрилка, і всі малятка, крім останнього, зразу розпласталися долі. Останній малюк був надто далеко для того, щоб почути тихе застереження, і чвалав далі. Величезний яструб налетів, схопив його своїми пазурами і поніс над кущами. Бідолашний матері лишалося тільки дивитися з німим болем на те, як кровожерний пірат безборонно і безкарно несе її дитину. Але ні, не зовсім безкарно. Прямуючи до берега ставка, де було його розбійниче гніздо, в якому піростали молоді пірати, він необережно пролетів над кущем, де мешкав королик, і цей безстрашний маленький воїн вигукнув свій бойовий клич, злітаючи у повітря, щоб кинутися навздогін піратові. Чимдуж мчався пірат, і чимдуж мчався королик; один — здоровий, важкий і боягузливий, другий — маленький, швидкий і безстрашний, як герой; вони летіли все далі й далі, відстань між ними скорочувалася, зрештою вони щезнули з очей, і голос королика стих удалині.

Горе матері Зеленокрилки, якщо й не таке глибоке, як жіноче горе, в усякому разі було дуже щире. Але в неї залишалося ще дев'ятеро діток. Треба було думати про них. Вона мерщій повела їх до кущів, і там вони всі зітхнули вільніше.

Відтепер вони йшли, ховаючись під зеленими вітами. Минула година; кілька разів вони завмирили, чекаючи небезпеки, багато разів ставали на спочинок. Ставок був уже зовсім близько, але їхні маленькі лапки були подряпані, з них плющала кров. Вони перепочили під останньою тополею перед тим, як рушити в похід через нове пустище — нерівну прогалину між тополями.

Вони так ніколи й не довідалися, що тієї миті на них чигала смертельна небезпека. На слід маленького качиноного загону напав рудий лис. Тонкий нюх відразу ж сказав йому, що зовсім близько є ласа пожива: йому треба тільки наздогнати каченят, і вони нікуди від нього не дінуться. Отож він нечутно й швидко скрадався по їхніх чітких слідах. Він уже бачив їх. Гадалося, він зараз схопить їх усіх, і. матір і малят, але не завжди трапляється так, як гадається. Він був настільки близько, що міг би перелічити маленьких подорожніх, якщо тільки він умів лічити, аж раптом вітер приніс йому звістку, що змусила його зупинитися, припасти до землі; нюхнувши ще раз повітря, лис

негайно ушився, чимдуж дременув, силкуючись утекти непоміченим. І найстрашніша небезпека, яка загрожувала малятам певною смертю, була відведена втручанням невидимої сили, і навіть спостережлива мати качка цього не підозрювала.

III

Малята шкутильгали за матір'ю, що швидко вела їх через прогалину. Її втішало те, що близько вже була довга затока ставка — відразу за прогалиною. Качка простувала прямісінько^ туди, весело погукуючи: "Ходімо, любі!"

Та ба! Прогалина між деревами виявилася творінням людських рук, що називалося путівцем. По ньому пролягли дві глибокі, нескінченно довгі яруги, що їх люди називають "колії", і до першої з них упало четверо з її виводка. П'ятьом удалося перебратися, але друга колія була ще глибша й ширша, і п'ятірка опинилася там.

Ой, леле, це було жахливо! Малята були надто кволі для того, щоб вибратись. Колії здавалися нескінченними в обидва боки, і мати не знала, що робити. Усі вони були у відчаї. І поки вона метушилася, закликаючи й умовляючи їх докласти всіх своїх сил, з'явився той, кого вона боялася найбільше, найзапекліший ворог качок, чоловік,— здоровий, високий чоловік.

Мати Зеленокрилка кинулась йому до ніг і впала на траву. Не для того, щоб благати пощади! О, ні! Вона просто намагалась удати з себе поранену, щоб чоловік за нею погнався, і в такий спосіб відвести його якомога далі.

Але чоловік знав ці хитрощі і не збирався за нею ганятися. Натомість він озирнувся і знайшов глибоко в колії дев'ять малят із блискучими оченятами; вони марно намагались сховатись.

Він обережно схилився і зібрав їх усіх до капелюха. Бідолашні малюки, як же вони пищали! Бідолашна мати, як гірко вона плакала за своїми дітками! Тепер вона знала, що їм усім заподіють смерть перед її очима, і вона билася грудьми об землю перед цим жахливим велетнем, знемагаючи з туги.

Потім безсердечне страховисько пішло до озера, без сумніву, для того, щоб, з'ївши каченят, напитися води. Воно нахилилося, і за хвилину каченята вільно хлюпалися у воді. Мати підлетіла й сіла на дзеркальну поверхню озера. Вона гукнула, і всі вони покvapливо підпливли до неї. Вона не знала, що цей чоловік справжній друг їй, вона ніколи не знала, що він був тим самим божеством, чиеї простої присутності було досить, щоб прогнати лиса і врятувати їх на путівці,— його рід переслідував її рід надто довго, і вона зненавиділа людину навіки.

Качка намагалась відвести своїх дітей якомога далі від чоловіка. Вони випливали просто на середину відкритого ставка. Це була помилка, бо тепер діти з'явилися на очі інших, справжніх ворогів.

Великий болотяний яструб побачив їх і ринувся вниз, певний, що вхопить принаймні двох.

— Тікайте в очерет! — вигукнула мати Зеленокрилка. І вони попливли до очерету, чимдуж гребучи стомленими лапками.

— Тікайте! Тікайте! — кричала мати.

Але яструб був уже зовсім близько. Ще мить, і він їх наздожене. Малята ще не вміли пірнати. Порятунку, здавалося, не було. Але щойно яструб наскочив на них, як кмітлива мати, з усіх сил махнувши крильми й лапками, оббризкала його водою. Ошелешений яструб злетів угору обтруситися. Мати гукнула малятам, щоб вони швидше пливли далі. І вони попливли швидше. Але яструб знову спустився, і знову був відігнаний водограєм бризок. Тричі він спускався, і тричі вона обливала його, доки, нарешті, всі малята досягли привітних очеретів. Тоді розлютований яструб напав на матір, але вона вміла пірнати, і здійнявши прощальний водограй бризок, зникла під водою.

Вона виринула в густих очеретах і лагідно гукнула:

— Кря! Кря!

До неї припливло дев'ятеро стомлених маляток. І, нарешті, вся родина відпочила, почуваячись в безпеці.

Але це ще було не все. Саме коли вони почали вдосталь ласувати комахами, пролунав далекий, слабкий писк. Мати Зеленокрилка озвалася материнським покликом:

— Кря-я-я-я!

І крізь очерети, поважно перебираючи лапками, наче тутешній старожил, приплив той, що загубився, той, кого схопив яструб.

Він не був поранений пазурами. Відважний королік перехопив яструба над ставком. Від першого штурхана дзьобом яструб скрикнув і впустив здобич. Каченя впало у воду неушкоджене і сховалося в очеретах. Коли припливли мати й брати, воно приєдналося до них. І всі вони жили щасливо у великому ставку, аж доки малята вирости й полетіли звідти на власних крилах.

Переклад Ніни Фількенштейн.